

GERÇEK BİR CUMHURİYET OLABİLMEK UMUDUYLA...

Selçuk Esen

Elektronik Yüksek Mühendisi

Türk Telekom-İstanbul TMMOB İşyeri Temsilcisi, 1980 Öncesi

selcuk.esen@emo.org.tr

Klasik bir yakınmayla başlamış olmanın huzursuzluğuyla keşke gerçek bir Cumhuriyet olabilseydik demek istemiyorum ama durum tam da bu.

Toprağından yeniden doğan, uğruna milyonların öldüğü bu vatanın, geldiği yerden başlayıp geriye, gidebildiğim kadar geriye gitmek istiyorum. Bugünden geçmişe ve yarına...

Meslek örgütüm EMO'nun hazırladığı, bu hatırlama-hatırlatma yazısına katılmanın onuruyla.

Bu topraklarda yüzyıllardır yaşananların, her şeyi belirleyen bir gerçek olduğunu unutmadan. Asırlar boyu birilerinin iki dudağının arasında çıkanla yönetilen, çağının gerisine düşmüş toplumun, bir avuç sıra dışı insanının öncülüğündeki direnişinin sonucudur Cumhuriyet.

Emperyalist güçlerin alacaklarına karşı vergilerinin toplandığı, iğneden ipliğe yoklukların içinde zor şartlarda yaşayanların, emperyalist güçlerin yanında saltanata da karşı mücadelesiyle kurulmuştur Cumhuriyet.

Arkasına ulusal kurtuluş savaşı zaferini alan, başta Mustafa Kemal olmak üzere, hilafet ve saltanat karşıtlarının önderliğinde girilen bu yolda, az zamanda çok işler başararak yeni bir yaşayış ve anlayışı kurmaya ve yaşatmaya çalıştılar. Bunu, dönemin koşullarına göre çok da iyi başardılar.

Savaş sürecinde, asırlar boyunca düşman olarak yaşadığımız kuzey komşumuz Rusya'nın, sosyalist bir sistem için verdiği mücadeleyi kazanarak verdiği katkılar, cumhuriyetin kuruluş döneminde sanayileşmemizde de yardımcı oldu. Kendi imkânlarımızın yetmediği yerlerdeki işbirliği sonucunda temel beslenme, sağlık, giyinme sorunu çözüldü.

Halkın ihtiyaçlarına yönelik giyim kuşam fabrikaları (Malatya-Nazilli-Bünyan-Bakırköy-Bursa Merinos...)

Şeker fabrikaları (Alpullu-Uşak-Eskişehir-Turhal-Kayseri-Konya Ereğli...)

Sanayi fabrikaları (Nuri Demirağ Uçak Fabrikası-Paşabahçe Şişe Cam-İzmit Kâğıt-Karabük Demir Çelik-Divriği Demir Ocakları-Sivas Çimento-Ankara Çimento-İstanbul Tuzla Otomobil montaj fabrikaları...)

"Her Fabrika Bir Kaledir" diyerek yapılan bu fabrikaların birer sosyal yaşam merkezi olmaları en önemli özellikleriydi. Çevresinde, fabrika çalışanlarının eğitimine yönelik okulları, lojmanları, misafir ağırlama binaları, sineması vardı.

Sanayileşmenin o gün için batıda bile olmayan ürünleri vardı. Almanlarla beraber 1928'de kurulan sonra yalnızca bizim olan TOMTAŞ-Kayseri Tayyare Fabrikası'nda 212 uçak üretildi. Uçak fabrikamızın uçaklarına Avrupa'dan (İspanya-Danimarka...) sipariş alındı. Hala bu ülkelerin müzelerinde bunları saklayanlar olduğunu biliyorum.

Yüzde 80'i köylü olan toplumumuzda yaşam koşullarının, sağlık hizmetleri dâhil olmak üzere yapılanlar o günler için çok önemli adımlardı. Cumhuriyetin sıtma savaşı dünyaya örnektir.

Cumhuriyet öncesi saltanat döneminde yapılan demiryollarının geçtiği güzergâhın etrafında madden arama hakları, Avrupalı emperyalist güçlerin en önde gelen düşünceleriydi.

Saltanat döneminin 5 bin 700 km olan demiryolunun büyük bir kısmı hicaz demiryoluydu (1.300 km). 1888 yılında Anadolu demiryollarının inşaa ve işletme imtiyazı Almanlara verilmişti. Cumhuriyet döneminin toplam demiryolu uzunluğu 11 bin km'dir. İlk demiryolu yapımcısı mühendis Mehmet Nuri Demirağ'dır.

“Emperyalizm ve yerli işbirlikçileri sanayimizi yok etti”

ABD emperyalizminin ve NATO birlikteliğinin sonucu, emeklemekten yürüyüşe geçen sanayimiz yerli işbirlikçilerle birlikte yok edildi. Siz bunlarla uğraşmayın biz size daha iyisini veririz diyerek İkinci Dünya Savaşı artıkları ne varsa getirildi. Esas konumuz olan sanayileşmemizin motor güçlerinden biri olan “Haberleşmede 100 yıl” konusuna geçmeden önce bu kısa geçmişe ilişkin söylenecek tek şey, kimse siz istemedikçe ülkenize elini sokamaz. Kurtuluş Savaşıyla bunu kanıtlamış ülkenin siyasi erklerinin nerelere savrulduğunu görüyoruz.

Saltanat döneminin haberleşme sistemi Ulak-Menzil sistemi denen insan eksenli bir sistemdir.

İlk telgraf hatlarının kuruluşu ve kullanılması 1854’te Kırım Savaşı ile başlamıştır. İstanbul-Varna arasına döşenen deniz kablosu, Varna-Şumnu arasına kurulan havai hatla, savaş müttefiklerinin sınırına kadar uzatılarak Avrupa şebekesiyle bağlantı kurulmuştur. Bu donanım İngiltere tarafından yapılmıştır. Savaş sonrası bu şebeke alınan tavizler karşılığı Osmanlı Devleti’ne bırakılmıştır.

Yurt içinde ilk telgraf şebekesi 1857 yılında İngilizlere verilen imtiyazla Köstence –Boğazköy hattında kurulmuştur. Sonraki telgraf hatlarının büyük bir bölümü demiryolu şebekesiyle birlikte oluşmuştur.

Kurtuluş Savaşı şartlarında haberleşmenin ve savaşı yönetmenin temel unsuru, bu telgraf şebekesi olmuştur. Telgraf şebekesinin o günün koşullarına göre ülkemize zamanında girdiğini söyleyebiliriz. Ancak sonrasındaki yıllar, önceliği yoksullukla savaş olan ülkemizde genelde haberleşme dalında günü idare etmek şeklinde geçmiştir. Elektriklenme öncelik almıştır. Eğitim dalında meslek okulları ve üniversiteler açılmıştır. İTÜ’de eğitime başladığım 1960’lı yılların başlarında ve sonrasında PTT bünyesinde yapılan çalışmaların yoğunluğu telefon haberleşmesine yönelikti. O yıllarda bir telefon numarası almanın süresi onlarca yıldır. Haberleşmenin ülkemizdeki gelişmesi PTT ile başlamıştır. 60’lı yıllara kadar olan çalışmaların önünde yürütenlerin çabaları, eksiklikleri yenmenin ötesine geçmese de bir altyapı oluşturmuştur. 60’lı yılların sonunda teknolojik işbirliği içinde yol almaya başlanmasıyla hızlı sayılabilecek bir gelişme olmuştur haberleşmede. Bu gelişmenin önünde yürüten meslek büyüklerimin başında Dr. Fikret

Yücel ve yanındakiler geliyordu.

İş hayatımın ilk 12 yılını geçirdiğim İstanbul Telefon Başmüdürlüğüm zamanında içinde olduğum çalışmalara ilişkin bir şeyler söylemekle yetineceğim. İTÜ’nün son yıllarında diploma çalışmamı da aldığım Ord. Prof. Bedri Karafakioğlu’nun aracılığıyla girmiştim işe. Diploma çalışmamın konusu o yıllarda ülkemizde üretim yapacak olan NETAŞ firmasının kurmaya başladığı CROSBAR sistemlerinin Gayrettepe santrallerindeki alet sayısının hesaplanması idi. Çalıştığım bölüm de bu işlerin yapıldığı ve başında Elektronik Yüksek Mühendisi Sengül Aygen’in olduğu Başmühendislikti. Burada geçen bir yıllık sürem içinde hem bu yeni teknolojiyi öğrenmiş hem de diploma çalışmamı bitirmiştim.

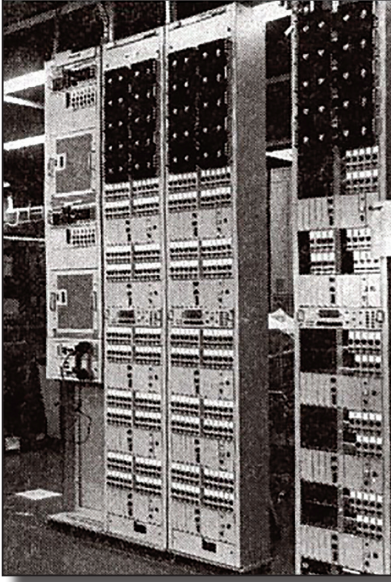

1969 yılında Telefon Başmüdürlüğü’nde çalışmaya başlamışım. Bedri Karafakioğlu aracılığıyla Sengül ablam ilk amirim olmuştur.

PCM Sistemlerinin Kuruluşu

Askerlikte geçen sürem dışında yeniden yine PTT’ye (o zaman ki ismi buydu sonraları Türk Telekom oldu) girmiştim. Ancak beni yeniden işe çağıran Başmüdür Yardımcısı, “Seni yeni bir teknoloji olan PCM sistemlerinin incelenip kuruluşunu yapacak olan Elektronik Sistemleri Başmühendisliği için alacağım” şartını koşmuştu. Başmühendisliğin kuruluş aşamasında bize geniş bir salon verdiler ve donattılar yanıma da İTÜ mezunu Ahmet Sıtkı isimli bir arkadaş verdiler, önümüze de PCM sistemlerine ilişkin onlarca kitap koydular, öğrenelim diye. Önce bu PCM denen sistemi anlatmam gerekiyor sanırım. Sistemin esası, santraller arası kullanılan kablo alt yapısının taşıma kapasitesinin 30 kat artırılmasıdır. Pulse Code Modulation denen modülasyon sisteminin baş harfleri sisteme kısa adını vermiş, PCM. Türkçesi, Darbe Kotlu Modülasyon. Sistemin derinliğine teorik açıklamasını anlatmaksızın fonksiyonel özelliklerini anlatmak isterim.

Sistemin her iki ucunda da kurulu olan elektronik ekipmanla, 30 aboneden gelen aramayı sıkıştırıp bir kablo üzerinden karşı santrale iletmesi, karşı santralin ucundaki elektronik ekipmanın da bu gelen 30 aramayı çözüp o santraldaki aboneye ulaştırması esasına dayanıyor olmasıdır. Kısaca bu sistemle bir kablo üzerinden 30 konuşma sağlanıyor olmasıdır. 20 kablo üzerinden bunu düşünecek olursak 600'lük bir kablo yaratılmış oluyor. 600'lük bir kablonun 5 km ötedeki santrale çekilmiş olmasıyla kıyaslamayacak kadar ekonomik olduğunu görürüz. Ayrıca bu sistemle çok net gürültüsüz bir haberleşme sağlanmaktadır.

30 Kanal PCM sistemi santral ünitesi

Bu sistemin ülkemizde ilk montaj ve işletmesini yapmak gibi bir onuru taşımakla da mutluyum. Sistem İtalya'dan alınmıştı sonra Japonya'dan alındı. Sonraki yıllarda TELETAŞ bu ürünlerin daha büyük kapasiteli olanlarını üretti (240 kanallı).

Her iki sistemin işletme ve bakımını yapmak ve alınan ülkelerden kabulünü yapmak için bu ülkelere gidilerek bilgi ve görgümüzü arttırdık. Sistemi anlatırken grubumuzun sayısı büyüdü ve son yıllarımda bu grubun Grup Başmühendisliği görevini yürütmek de ayrı bir gururum oldu. Bu konuyla ilgili son olarak şunu söylemek isterim görev aldığım her işten büyük keyif aldım. Ve hep bir şeyler vermeye çalıştım. 12 Eylül faşist darbecileri beni gözaltına alıp sevdiğim işimden aldıklarında içimden büyük bir parçayı kopardılar...

TMMOB ve EMO örgütlülüğünde çok önemli bir birim örgütlenmesi: TMMOB ve EMO İşyeri Temsilciliği

Bu dönemde benim EMO'daki çalışmalarım da yoğun bir şekilde devam etti. Hemen her yıl yapılan seçimlerde yönetime aday oluyor ama grubumla ama liste delerek diğer gruplardaki arkadaşlarımla birlikte yönetimlerde yer alıyordum. Yönetim kurullarında çeşitli görevlerde bulundum. Başkanlık da yaptım, sayman da oldum, yazman da düz üye de oldum. Araya sokuşturmak istemiyorum ama siyaseten yaratılmış aidiyetler konusu çok sıcak bakmadığım bir olguyken ben de hep bu olgunun bir parçasıydım. Bu önemli konuya dönme kaydıyla çalışma yerimdeki TMMOB İşyeri temsilciliğimi öne çıkarmak istiyorum.

1971 yılında başlayan EMO'lu yıllarımda, Mimarlar Odası Başkanı **Teoman Öztürk**'ü tanıdım. Çok fazla ileri olmayan tanışıklığımız benim TMMOB genel kurullarındaki tavrım ve kürsü kullanımım nedeniyle 1974 yılından itibaren gelişti ve çok sıkı bir dostluğa dönüştü. Bir bakıma ağabey-kardeş ilişkisi halini alan dostluğumuz, Teoman ağabeyin hem Ardahanlı hem de babasının babamın arkadaşı olduğunu öğrenmemle daha da ilerledi. 1973 yılından bu yana onun, TMMOB'nin değişmez başkanlığına herkes bir biçimde omuz veriyordu. Bunu da hak ediyordu. Teoman ağabeyim döneminde, TMMOB örgütlülüğünü en üst noktalara çıkaracak işyeri temsilciliği mühendislik ortamında en önemli konu haline gelmişti. Özellikle yoğun mühendis çalışanı olan kamu kurumlarında bunun daha kolay sağlanacağı kanısı yaygındı. Çalışmakta olduğum, İstanbul Telefon Başmüdürlüğünde çoğunluğu elektrik mühendisi olan 200'e yakın mühendis vardı. TMMOB İşyeri Temsilciliği gündeme gelmeden önce de benim EMO ile ilişkilerim nedeniyle tanınmışlığım vardı ve ben bir anlamda mühendis arkadaşlarımla benzeri bir ilişkiyi arkadaşlık boyutunda yürütüyordum. Bu ilişkiyi İşyeri Temsilciliğine taşımam çok kolay oldu. Hemen herkesin bu konuda istekli olduğunu görerek, TMMOB adına İl Koordinasyon Kurulundan bir yazı hazırlatıp resmi başvuruyu yaptık. Seçim yapılması için bir salon verilmesini ve tüm mühendis arkadaşlara duyuru yapılmasını talep ettik. Kabul gören bu isteğimizin hemen arkasından hızlı bir şekilde hazırlıklarımızı yapıp, işyeri temsilciliği için tüzük gereği ilk seçimimizi yapıp, üç kişilik kurulu oluşturduk. Kurulda; benimle beraber Sengül Aygen ve Taner Gedik bulunuyordu.

Kısaca şu başlıklar altında özetlersem, çalışmalarımızın yoğunluğu yeterince anlaşılır sanırım:

- * Mühendis arkadaşlarımızın özlük haklarına sahip çıkmak, onlara 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun kendilerine tanıdığı hakları kullanarak itirazlarında yol gösterici olmak,
- * Başmüdürlük bünyesindeki 7-8 Grup Başmühendisliğinin herkes tarafından tanınmasına yönelik toplantılar yapmak (Tartışmalar Grup Başmühendisliğinin raporu üzerinden yapılırdı).
- * İşe yeni giren arkadaşlarımızın her serviste bir hafta çalışarak istediği servisi seçmesini sağlamak,
- * Mühendislerin odalara üye olması koşuluyla işe alınmasını, oda aidatlarının mühendislerin maaşlarından kesilmesini sağlamak
- * Ailelerle birlikte dışarıda topluca yemek yiyerek arada oluşan bağları daha da geliştirmek.

“Telefon komisyonculuğu çok kazançlı bir meslekti”

Telefon hattı almanın çok güç olduğu dönemlerin özelliği olan bazılarına ayrıcalıklı iş yapmalar tartışılır ve bunlara göz yumulmaması istenir, bununla ilgili olarak işyeri temsilciliği tavrı koyardı. Bu konuyu biraz açmak gerekiyor: 1970'li yıllarda telefon sahibi olmak bir ayrıcalıktı. Çevir sesinin saatlerce beklendiği bekleyenlerin sayısının mevcut abone sayısından fazla olduğu yıllardı o yıllar. (Dönemin TELETAŞ Genel Müdürü Fikret Yücel ağabeyimin deyişiyle o tarihlerde bir ülkenin telekomünikasyon hizmetleri alanındaki performansını gösteren en önemli ölçüt, “telefon yoğunluğu” idi. Telefon yoğunluğu 100 kişi başına düşen esas telefon postası, yani kendine ait bir numara ve hattı bulunan telefon, sayısına verilen isimdir. Bu sayı Türkiye’de 1940’lı, 50’li yıllarda 0.2 düzeyindeyken PTT ARLA’nın kurulduğu 1965’de 0.8 idi. NETAŞ’ın kurulduğu 1967’de 0.83’tür. (Gelişmiş ülkelerde ise 20’nin üzerindedir.)

İşte bu şartlarda siyasilerle ilişkisi olanlara “Bakan tercihi” denen kontenjanla telefon bağlanır, sıradan vatandaşlar ise en az 10 yıl bekletilirdi. Tabii bu dönemde ortaya çıkan “telefon komisyonculuğu” da çok kazançlı bir meslekti!

“Bakan tercihi” dışında, büyük şirketler ve gazeteler de bu komisyoncular aracılığıyla her yolu zorlardı. Biz de kurum olarak sorunun çözümü

için epey pahalı olan yeni teknoloji ürünlerini deneyerek geçici çözümler olarak bunları servise verirdik. Bu işler, bizim Başmühendisliğimizdeki mühendis seviyesindeki arkadaşlarca yapılırdı.

Çalışmalarımız hem TMMOB’de hem işyerimizde ses getirdiği gibi, örnek bir çalışma olarak da anlatılmaya başlandı. Odalarımızın çalışmalarına katılımlar sağlandı.

Bu çalışmalarımız Teoman ağabeyimin de dikkatini çekmişti. Bir gün telefonla aradı, “Beni işyerinde misafir edip, konuşturabilir misin?” dedi. Ben de “Bana böyle sorarsan küserim, geleceğin günü söyle özel toplantı düzenlerim” dedim. O ayki toplantımızın tek gündemi TMMOB Başkanı Teoman Öztürk’le tanışmak oldu. Aylık toplantılarımız saat 15.00’te başlar, 18.00’de biterdi. O gün toplantımız her zamankilerden çok daha kalabalıktı ve saat 19.00’a kadar sürmüştü.

“TMMOB ancak böyle anlatılabilirdi...”

Toplantılarımıza İstanbul’un her köşesinde çalışan mühendis arkadaşlarımız gelirdi. Hiçbir toplantımıza katılım 100 kişiden az olmazdı. “Ayın ilk çarşambası, saat 15.00”, herkesin bildiği bir randevu saati olmuştu. Teoman ağabeyin bu toplantıdaki konuşması, tüm mühendis arkadaşlarımızın çok büyük beğenisini kazanmış ve büyük bir coşku ile karşılanmıştı. TMMOB ancak böyle anlatılabilirdi...

İşyeri temsilciliğimizin çalışmaları sonucunda, Odamızın genel kurullarına katılımlar da artmıştı. Kabuğunu kıran ve sorunların yalnızca mesleki sorunlar olmadığını farkına varan mühendislerin Odalara gelmelerinin yolunu açmıştık. Ortak aidiyetlerinin demokratlık ve ilerici olduğunu söyleyebileceğim bu arkadaşlarımızın büyük bir çoğunluğunun seçimler sırasında, temelde aynı dünya görüşünü benimseyen iki ayrı listeden

TMMOB işyeri temsilcisi olarak İstanbul Telefon Başmüdürlüğü’ndeki tüm memur, teknisyen ve işçi dernekleriyle toplanarak birlikte davranma kararı almıştık.

“Hangisine oy verelim?” şeklindeki sorularına kolay cevap veremiyordum. Ama onlar ben hangi listedeysem ona oy veriyorlardı.

Her alanda en önemli sorun, örgüt-üye buluşması ve bu buluşmanın işyeri temelli ve yüz yüze olması, bu becerilirse her sorunun çözümü için ilk adım atılmış oluyor.

Yaşadığım yılların kısa notlarından oluşan **Köşe Bucakta Kalanlar** kısa bir Türkiye portresi oldu ve EMO'nun bir yayını olarak üyelerimize sunuldu.

1960 lise yıllarımdan tuttuğum notlarla başlayan, yaşam öykümle örülmüş bir anı kitabı.

1940 ve 1950'li yıllarda doğanların oldukça zor şartlarda, kabullenmesi kolay olmayan sayısız önemli olaya edilmiş tanıklıkları ve bunları anımsatmak.

1962-1970 yıllarının gergin atmosferinde İTÜ öğrencisi olarak, 68'li yıllardaki arkadaşlarım Harun Karadenizlerle Hasan Yalçınlarla ön saflarda yaşanan yıllar.

ABD'nin 6. filosunun kovalanması. Bağımsız Türkiye ilkesinin peşinden koşarak canlarını verenlerle olan dostluklarım.

Üniversite işgallerinde yaşadıklarım, özel okulların devletleştirilmesi yürüyüşünün içinde yaşanmışlıklar.

Demokrasi mücadelesinin yaşatılmaya çalışıldığı mitinglerdeki düzenleyicilikler.

6. filo belasına karşı direnişlerin arka planı ve denize dökülen ABD askerleri olayının perde arkası. Vedat Demircioğlu'nun öldürülüşünün geniş detayı.

Kanlı Pazar katliamının arkasındaki güçler

İTÜ'den atılmam için yapılan çalışmalara karşı çıkan demokrat hocalarım ve bunca yaşanmışlıklardan 8 yıl sonra mezuniyetimin hikâyesi.

Sonrası yıllarda Elektrik Mühendisleri Odası'nda mücadelem, meslek örgütümün demokrasi mücadelesine omuz vererek süren yıllar.

1 Mayıs 1977'nin benim gözümde geniş hikâyesi.

Ülkemizde yaşanan katliamlar. Çorum, Maraş, Sivas...

Abdi İpekçi, Bedri Karafakioğlu, Uğur Mumcu... cinayetleri

Her demokrasi dışı darbe girişiminde yaşadıklarım. 15-16 Haziran direnişindeki görevim.

50 yıldır süren bu mücadele içinde anlaşılması güç olan siyaset oyunları,

Demokratik kitle örgütlerinde demokratların, özellikle vizyonu olmayanların flama gösterme anlayışları.

Özel yaşamım içindeki zorluklarım, çalışma hayatımın küçük bir ölçekte de olsa hikâyesi. Devlet dairesinde memur olarak çalıştığım dönemlerdeki çalışma anlayışım ve buradan 12 Eylül darbesi ile işten uzaklaştırılışım.

Bir öğretmen çocuğunun serbest çalışma şartlarına alışma zorluklarının hikâyesi...

46 yıllık çalışma hayatımla birlikte, işimden ayrıldığım zamanı da koyarsak, yaşamımın her anında, 52 yıldan bu yana, meslek örgütüm EMO için de bir şeyler vermeye gayret ettim. Büyük bir bölümünü **Köşe Bucakta Kalanlar** diyerek bir kitabın içine sığdırmaya çalıştım. Cumhuriyetin 100. yılını kutlayacak ülkemizin bir ferdi olmaktan mutlu olduğumu söyleyerek son satırları size emanet ediyorum.

